

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Штогрин Андрія Михайловича
**«Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних
розписів в інтер'єрах храмів Поділля»**, представлену на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю
022 - Дизайн

Актуальність теми дисертаційного дослідження Штогрин Андрія Михайловича пов'язана з вивченням предметно-просторового середовища будівель храмів Поділля кінця XVIII - початку XX ст., в контексті європейського досвіду проектування та оздоблення храмової архітектури. Виявленням унікальності східнохристиянських храмів Поділля, з метою його збереження та подальшої модернізації й адаптації в умовах відбудови та відновлення України.

Подільська церковна архітектура, дизайн і мистецтво успадкувала європейські та культурно-історичні традиції, втіливши в своєму розвитку найяскравіші риси народної регіональної архітектури, досвід зодчих та передових технологій оздоблення сакральних інтер'єрів XIX-XXст., дизайну внутрішнього простору для досягнення гармонійної та функціональної архітектурно-просторової форми та дизайну.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації базується на ґрунтовному аналізі масиву даних як теоретичного характеру, так і практичних дослідженнях предметно-просторового середовища подільської східнохристиянської архітектури XIX - поч. XX ст.

Штогрин Андрій Михайлович проаналізував здобутки попередніх дослідників зокрема в підрозділах 1.1 та 1.2. Загальна кількість досліджених у дисертації інформаційних джерел налічує 132 найменування.

Достовірність основних положень підтверджується:

- Актами впровадження результатів дисертаційного дослідження, що представлені у додатку Б роботи;
- Вдалою апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях та публікаціями основних положень та результатів дисертаційної роботи у вітчизняних фахових наукових виданнях;
- Науковою новизною дисертаційного дослідження.

Таким чином можна стверджувати, що результати досліджень є науково обґрунтовані та достовірні. Результати дисертаційної роботи цілком відповідають зазначеній у вступі меті та науковим завданням.

Наукова новизна одержаних результатів (стор. 28-29) полягає в наступному:

Вперше:

- ґрунтуючись на опрацьованих літературних джерелах та матеріалах натурних обстежень визначено специфіку формування, розміщення та

оздоблення іконостасів та настінних розписів у предметно-просторовому середовищі східнохристиянських храмів Поділля к. XVIII – поч. XX століття;

- проаналізовано використання історичних традицій формоутворення іконостасів та стінописів з метою їх модернізації та застосування в сучасному середовищі будівель храмів;

- науково обґрунтовано художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрі східнохристиянських храмів Поділля з метою модернізації середовища та формування унікальних дизайнерських рішень;

- на основі визначених художньо-композиційних принципів розроблено авторську методику створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрному просторі українського храму.

Удосконалено:

- систематизацію елементів предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля згідно композиційно-художніх ознак сакрального інтер'єру, а також візуальних зв'язків між складовими інтер'єру як просторової системи;

- засоби дослідження предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля з розміщеними в ньому творами релігійного мистецтва – іконостасами та іконописами, з урахуванням традиційного обладнання та оздоблення в храмовому інтер'єрі східнохристиянської традиції.

Отримали подальший розвиток:

- підходи, методи і прийоми дизайну та оздоблення предметно-просторового середовища історичних та сучасних будівель східнохристиянських храмів Поділля та України,

- теоретичні та практичні рекомендації щодо збереження, реновації і модернізації інтер'єрного середовища, його предметного наповнення та оздоблення в будівлях східнохристиянських храмів України.

Практичне значення отриманих результатів дослідження.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробленій методиці та рекомендаціях щодо формування інтер'єрів та елементів оздоблення східнохристиянських храмів Поділля.

Впровадження науково-практичних результатів роботи відображено у авторській монографії, де наведено приклади реалізованих композицій іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах східнохристиянських храмів Поділля, під час їх модернізації.

Окремі результати дисертації можуть бути включені до теоретичних та практичних навчальних курсів з історії, теорії дизайну і архітектури для підготовки здобувачів спеціальності дизайн, а також опубліковані у виданнях з питань дизайну, мистецтва, історії та просвітництва.

Результати дослідження були впроваджені в практичну діяльність, а саме: використані при проектуванні та оздобленні будівлі храму св. Йосафата (Тринітарський костел) у м. Кам'янець-Подільський (стор 200) та при створенні храму на честь Святого Духа Православної Церкви України на землях Стуфчинецької сільської Ради Хмельницького району Хмельницької області.

Оцінка наукових публікацій. Наукові результати дисертації Штогрин Андрія Михайловича були опубліковані в 5 наукових працях у фахових виданнях категорії Б України (з них одна монографія) та 2х тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій.

Зміст публікацій відповідає заявленим об'єкту, предмету та завданням дослідження. Їх кількість та якість відповідає вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації, її завершеності, оформлення.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, переліку термінів та визначень понять, вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Результати дослідження викладені на 204 сторінках, включаючи основну текстову частину дисертації із 181 сторінки, 40 ілюстрацій. Список використаних джерел, що включає 132 найменування, представлено на 14 сторінках. Додатки представлені на 11 сторінках. Акти впровадження представлені на 2 сторінках.

У **вступі** Штогрин Андрій Михайлович обґрунтував актуальність теми дослідження, визначив його зв'язок з науковими програмами, сформулював мету та завдання дослідження. Було правильно визначено об'єкт та предмет дослідження, які повністю відповідають заявленій темі. Розкриті практичне значення та наукова новизна одержаних результатів роботи,

У **першому розділі «Теоретичне й практичне підґрунтя створення іконостасів та іконописів в інтер'єрах церков на території українського Поділля»** розглянуто основні витоки дизайну історичного сакрального інтер'єру, його закономірності, що складають комплекс завдань для створення іконостасів та іконографій в інтер'єрах східнохристиянських храмів Поділля. Означено теоретичну та практичну основу організації внутрішнього храмового простору, проаналізовано процес розвитку іконографічних зображень та пластики, культурну спадковість від початків християнства Передньої Азії до часів християнізації Русі. А також проведений аналіз наукової літератури.

В другому розділі «Методологічні основи дослідження предметно-просторового середовища храмів Поділля» виконано аналіз методологічних підходів до організації візуального зв'язку між просторовими елементами інтер'єру через визначення системи чинників, що впливають на формування предметно-просторового середовища церкви. Досліджено методи й засоби формування предметного середовища історичних храмових будівель Поділля та його мистецького оздоблення у період кінця XVIII - початку XX століття. Досліджено взаємодію соціально-історичних чинників та особливості побудови предметно-просторового середовища храмів.

Запропоновано методику формування інтер'єрів та оздоблення храмових інтер'єрів. Визначено та структуровано форми оздоблення інтер'єрів будівель церков Поділля у хронологічному порядку. Досліджено взаємозалежність особливостей методів формоутворення та оздоблення в інтер'єрі храму та культурно-релігійної ситуації історичного та сучасного Поділля.

Визначено та обгрунтовано особливості формування інтер'єру храмової будівлі в залежності від її розташування та середовища.

В третьому розділі «Принципи, засоби і прийоми створення іконописів та іконостасів в інтер'єрах храмів Поділля» виявлено та обгрунтовано художньо-композиційні принципи створення іконостасів та іконописів в інтер'єрах храмів на прикладі Поділля. З'ясовано послідовність дій з формування дизайн-концепції предметно-просторового храмового середовища.

Виявлено основні засоби використання іконографій у відповідних типах інтер'єрів та засоби врівноваженості частин цілого і ознак єдності візуальної організації об'єкта.

Визначено прийоми формування об'єкту дизайну в просторі інтер'єру, komponування деталей, системи повторень, врахування їх сакрального значення у створенні композиційної цілісності.

Висновок.

Загалом слід відмітити що висновки, як до розділів, так і загальні є ґрунтовними і відповідають визначеним науковим завданням роботи. В цілому, можна зазначити, що поставлена мета дослідження була досягнута.

До основних здобутків роботи слід віднести наступні:

- Проаналізовано та визначено основні релігійно-історичні передумови, які вплинули на формоутворення сакрального об'єму;
- Встановлено принципи взаємозв'язку предметно-просторового середовища східнохристиянських храмів Поділля кінця XVIII — поч. XX століття;
- Визначено особливості періодизації предметно-просторових форм взаємозв'язків предметно-просторового середовища

східнохристиянських храмів Поділля згідно стилістичних та композиційно-художніх ознак сакрального інтер'єру першої пол. XIX - поч. XX століття;

- Визначено та проаналізовано основні художньо-композиційні принципи формування предметно-просторового храмового середовища Подільської України;
- Означено основні типи оздоблювальних орнаментів та визначено основні прийоми декорування;
- Розроблено авторську методику створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрному просторі українського храму.

Позитивно оцінюючи роботу, маю висловити деякі зауваження та побажання.

1. Слід відмітити що структура роботи дещо розбалансована. Послідовність викладення інформації і ілюстрацій порушена. Наприклад, ілюстрації до 3го розділу розташовані після загальних висновків (рис. 3.10, 3.11, 3.12) хоч за змістом їх варто було б вкласти як підтримку текстової частини 3го розділу.
2. Багато зауважень що до правильності оформлення роботи:
 - кожен розділ повинен починатись з нової сторінки (стор. 33, 194);
 - висновки мають бути стислі не повинні містити ілюстрацій;
 - варто було б розробити всі ілюстрації до тексту за одним принципом оскільки це полегшує сприйняття інформації;
 - також під ілюстраціями потрібно давати посилання на список джерел ілюстрацій;
 - в деяких місцях пропадають абзаци (стор. 47).

Незважаючи на зроблені зауваження, результати представленого дисертаційного дослідження відзначаються науковою новизною і мають обґрунтований характер. Загалом робота виконана і може вважатися суттєвим вкладом у розвиток дизайну.

Слід також зазначити, що дисертаційна робота виконана з дотриманням правил академічної доброчесності.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Дисертація Штогрини Андрія Михайловича «Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9.

Робота є самостійною науковою працею. Висунуті в ній наукові положення і отримані теоретичні та практичні результати є актуальними, характеризуються єдністю змісту та свідчать про значний особистий внесок здобувача в науку.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Штогрин Андрія Михайловича є завершеною науковою працею.

А отже, дисертаційна робота на тему «Художньо-композиційні принципи створення іконостасів та настінних розписів в інтер'єрах храмів Поділля», представлена на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності спеціальністю 022 - Дизайн, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми КНУБА, а її автор, Штогрин Андрій Михайлович, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 - Дизайн.

Рецензент:

кандидат архітектури, доцент
каф. Теорії архітектури і архітектурного проектування
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Юлія ХАРАБОРСЬКА

Підпис Хараборської Ю.О. завіряю.

*Заспівачка народних
вигуків*

В.І. Степан